

TƯƠNG LAI CỦA TIỀN TỆ TRONG THẾ GIỚI SỐ

TS. NGUYỄN ĐÌNH TRUNG
Đại học Đại Nam

Công nghệ đang thay đổi cấu trúc hệ thống tài chính và bản chất của tiền tệ. Số hóa và sự phát triển các nền tảng công nghệ có thể dẫn đến việc thay đổi các chức năng của tiền, sự xuất hiện các khu vực tiền tệ vượt ra ngoài phạm vi biên giới quốc gia và gây ra sự xáo trộn trong hệ thống tài chính quốc tế.

Sự phát triển nhanh chóng của công nghệ số và sự xuất hiện các nền tảng số, cung cấp dịch vụ cho hàng chục triệu đến hàng trăm triệu người dùng, đang thay đổi căn bản cấu trúc của hệ thống tài chính và thậm chí cả bản chất của tiền tệ. Bản thân việc số hóa tiền không phải là mới, bởi lẽ, các tài khoản ngân hàng và các khoản thanh toán thông qua chúng đã tồn tại ở dạng điện tử. Nhưng các loại tiền kỹ thuật số mới có thể làm trụ cột cho các nền tảng công nghệ lớn vượt ra ngoài phạm vi biên giới quốc gia và sự xuất hiện các loại tiền này có thể thay đổi bản chất cạnh tranh tiền tệ, cấu trúc hệ thống

tiền tệ quốc tế và vai trò của tiền tệ do các chính phủ phát hành. Chúng ta đang nói về sự thay đổi trong bản chất của tiền, các hình thái mới của nó và những hậu quả của những thay đổi này có thể là sự phân tích và định hướng lại các chức năng cơ bản của tiền, hệ thống thanh toán “lấy nền tảng làm trung tâm”, đồng đô la “kỹ thuật số”, Markus Brunnermeier, giáo sư tại Đại học Princeton (Mỹ) cho biết.

Tiền kỹ thuật số đã tồn tại dưới nhiều hình thái khác nhau: Ví kỹ thuật số WeChat và Alipay đã thống trị trong hệ thống thanh toán của Trung Quốc; ở châu Phi, các nhà khai thác di động đã tung ra các dịch vụ chuyển tiền

thành công như M-Pesa; Facebook đang áp ủ kế hoạch phát hành đồng Libra (stablecoin) của riêng mình. Cuối cùng, hàng nghìn loại tiền điện tử tư nhân đã được tung ra trong những năm gần đây, theo thống kê của Brunnermeier. Ông đã tập trung nghiên cứu những tác động của việc số hóa tiền tệ trong một công trình nghiên cứu thực hiện với Harold James, một đồng nghiệp tại Đại học Princeton và Jean-Pierre Landau thuộc Học viện Chính trị Paris (Sciences Po), cũng như bài thuyết trình của ông tại hội thảo trực tuyến thường niên lần thứ 19 “Tương lai của tiền tệ” (The Future of Money) của Ngân hàng Thanh toán Quốc tế (BIS).

“Đóng gói lại” các chức năng của tiền

Việc số hóa đã làm giảm đáng kể chi phí trao đổi tiền tệ, có thể dẫn đến sự tách biệt ba chức năng cơ bản của tiền: Đơn vị đo lường; phương tiện thanh toán và phương tiện tích lũy. Bất kỳ đồng tiền quốc gia nào ngày nay đều thực hiện cả ba chức năng này. Theo Brunnermeier, nếu chi phí liên quan đến việc chuyển đổi từ một loại tiền kỹ thuật số sang một loại tiền kỹ thuật số khác là không lớn thì không cần phải sử dụng cùng một loại tiền tệ làm phương tiện thanh toán, phương tiện tích lũy và đơn vị đo lường. Người dùng hoàn toàn có thể sử dụng một loại tiền kỹ thuật số để tiết kiệm và loại khác để thanh toán. Kết quả là, sự chuyên môn hóa và khác biệt của các đồng tiền kỹ thuật số sẽ được tăng cường. Mỗi loại tiền kỹ thuật số có thể thực hiện một chức năng nhất định và cạnh tranh độc quyền với những đồng tiền khác, chẳng hạn như một phương tiện tính toán hoặc chỉ như một phương tiện tích lũy.

Sự phát triển các nền tảng kỹ thuật số sẽ góp phần “chuyên môn hóa” các loại tiền kỹ thuật số: Các công cụ thanh toán kỹ thuật số liên kết với các nền tảng sẽ kết hợp hiệu quả các chức năng của tiền tệ truyền thống với các chức năng của chính các nền tảng. Do đó, một loại tiền tệ cụ thể sẽ khó tách biệt khỏi nền tảng, nơi nó được sử dụng và sức hấp dẫn của tiền tệ rất có thể sẽ được xác định bởi các chức năng của nền tảng, ví dụ, chính sách bảo mật hoặc sự lựa chọn đối tác của các nền tảng. Sự cạnh tranh của các loại tiền kỹ thuật số trên thực tế sẽ chuyển thành cạnh tranh giữa các gói dịch vụ thông tin và mạng.

Sự dịch chuyển khỏi mô hình lấy ngân hàng làm trung tâm và “bức tường Berlin”

Theo Brunnermeier, công nghệ số đang thay đổi cấu trúc của hoạt động tài chính: Số hóa đang dẫn đến sự dịch chuyển từ mô hình truyền thống mà trung tâm là ngân hàng, tức là, từ mô hình lấy ngân hàng làm trung tâm, nơi tất cả các khoản thanh toán được thực hiện thông qua ngân hàng, sang mô hình lấy thanh toán làm trung tâm, tập trung vào thanh toán thông qua các nền tảng kỹ thuật số.

Người ta cho rằng, lợi thế thông tin về người tiêu dùng thuộc về chính người tiêu dùng. Tuy nhiên, việc các nền tảng tích lũy một lượng lớn dữ liệu về khách hàng (không chỉ về việc mua hàng của họ, mà còn về nội dung tài khoản của họ trên mạng xã hội) dẫn đến sự “chuyển giao quyền lực” - lợi thế thông tin lại thuộc về các nền tảng phục vụ người tiêu dùng. Ví dụ, công ty bảo hiểm có thể hiểu biết về khách hàng nhiều hơn chính bản thân khách hàng: nếu khách hàng thích xe màu đỏ, anh ta sẽ phải

trả phí bảo hiểm cao hơn khi mua một hợp đồng bảo hiểm, vì các công ty bảo hiểm có dữ liệu lớn rằng những người lái xe ô tô màu đỏ chạy hung hãn hơn và dễ xảy ra tai nạn hơn...

Brunnermeier chỉ ra rằng, các nền tảng có nhiều quyền kiểm soát hơn đối với các khoản thanh toán kỹ thuật số so với các ngân hàng trung ương, vì các nền tảng hiểu biết nhiều hơn về người dùng của họ và được trang bị tốt hơn để theo dõi, kích thích hoặc hạn chế hoạt động của người dùng. Theo quy định, chi phí gia nhập các nền tảng cực kỳ thấp, giúp thu hút người dùng, trong khi việc rời khỏi nền tảng có thể quá đắt và có thể được coi là “bức tường Berlin” đối với người dùng. Theo một nghĩa nào đó, một số nền tảng gợi nhớ đến “Hotel California”, dễ đến nhưng rất khó ra, Brunnermeier so sánh.

“Đô-la hóa” kỹ thuật số

Thông thường, khi nói đến các khu vực tiền tệ, người ta nói đến các khu vực địa lý nhất định. Trong thế giới số, mọi thứ sẽ khác, Brunnermeier nói: Các khu vực tiền tệ kỹ thuật số đang

nổi lên, trong đó, tiền tệ được sử dụng không gắn với một quốc gia hoặc khu vực địa lý cụ thể, mà với một nền tảng kỹ thuật số cụ thể. Vì tiền tệ kỹ thuật số vốn có tính quốc tế, điều này kéo theo nguy cơ “đô-la hóa” kỹ thuật số (tương tự như đô-la hóa truyền thống), nhưng trong trường hợp này, tiền tệ quốc gia có thể được thay thế không phải bằng đô-la, mà bằng một loại tiền kỹ thuật số “nước ngoài”.

“Ví dụ, tôi có một số người bạn từ Trung Quốc sống ở Mỹ, khi họ đặt đồ ăn tại một nhà hàng Trung Quốc, họ thanh toán qua Alipay. Có nghĩa là, mặc dù thực tế là cả khách hàng và chủ nhà hàng đều ở Mỹ và giao dịch được thực hiện ở Mỹ, nhưng tiền đi qua hệ thống thanh toán của Trung Quốc”, nhà kinh tế này đưa ra một ví dụ.

Trong một môi trường mà thanh toán bằng tiền mặt ngày càng bị thay thế bởi các phương thức kỹ thuật số và những gã khổng lồ công nghệ có nhiều ảnh hưởng và quyền lực hơn, hệ thống tài chính có thể chuyển hướng sang các nền tảng kỹ thuật số. Hậu quả nghiêm trọng nhất của điều này có thể là các đại lý bắt đầu ký hợp đồng theo đơn vị kế toán dành riêng cho nền tảng, thay

vì đơn vị kế toán của ngân hàng trung ương. “Đô-la hóa” kỹ thuật số có thể dẫn đến thực tế là đồng tiền quốc gia sẽ không còn thực hiện các chức năng của tiền, cơ quan quản lý sẽ mất khả năng điều hành chính sách tiền tệ và chủ quyền tiền tệ của quốc gia sẽ bị suy yếu hoặc mất đi.

Các nền kinh tế nhỏ, các nền kinh tế có khu vực phi chính thức lớn, các quốc gia có hệ thống quản lý kém hiệu quả và các quốc gia không có hệ thống thanh toán điện tử quốc gia hiệu quả dễ bị tổn thương nhất bởi “đô-la hóa” kỹ thuật số.

Các tuyến phòng thủ

Trong tương lai, hệ thống tiền tệ sẽ không chỉ tính đến vai trò của chính phủ và các ngân hàng, mà còn phải tính đến vai trò của các công ty công nghệ lớn. Dữ liệu lớn của các nền tảng kỹ thuật số là một lợi thế lớn, nhưng nó cũng có thể được sử dụng bởi các ngân hàng và ngân hàng cũng có thể trở thành các công ty công nghệ.

Nhà nước cần duy trì chủ quyền tiền tệ, điều tối quan trọng để quản lý nền kinh tế. Nó đòi hỏi sự quản lý hiệu quả các công ty công nghệ, nhưng đồng thời, giải pháp có thể là các ngân hàng

trung ương phát hành tiền tệ kỹ thuật số quốc gia hay còn gọi là tiền tệ kỹ thuật số của ngân hàng trung ương (Central Bank Digital Currency - CBDC).

Trong nền kinh tế hiện đại, hầu như không có sự tương tác tiền tệ trực tiếp giữa các cơ quan quản lý tiền tệ và các cá nhân: tiền mặt chỉ đại diện cho một phần nhỏ của cung tiền và hầu hết người tiêu dùng giữ phần lớn tiền của họ dưới dạng tiền gửi ngân hàng. Các ngân hàng trung ương có thể tác động nhất định đến dân cư bằng cách điều tiết lãi suất mà các ngân hàng có thể vay và cho vay. Tuy nhiên, nếu sự xuất hiện các loại tiền kỹ thuật số dựa trên nền tảng làm thay đổi hệ thống phân cấp tài chính từ tập trung vào ngân hàng sang tập trung vào nền tảng thì vai trò của các ngân hàng có thể giảm đi. CBDC có thể trở thành một phương thức tự nhiên để chống lại những tác động tiêu cực của số hóa và là kênh trực tiếp để truyền tải chính sách tiền tệ trong thế giới số mới, cũng như duy trì sự cần thiết về đơn vị thanh toán của ngân hàng trung ương trong một nền kinh tế số đang thay đổi nhanh chóng.

Tương tác giữa CBDC và các nền tảng kỹ thuật số lớn sẽ có ý nghĩa quan trọng: CBDC có thể không đủ hấp dẫn đối với công chúng nếu nó không thể được sử dụng trên các nền tảng phổ biến và đồng thời, mọi người sẽ có xu hướng sử dụng một nền tảng, nơi mà CBDC có thể được sử dụng để thanh toán.■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

Markus K. Brunnermeier, Harold James, Jean-Pierre Landau (2019), “The Digitalization of Money”, 19th BIS Annual Conference.

